

Hogeschool Windesheim

B HBO-Rechten

Beperkte opleidingsbeoordeling

Samenvatting

Op 21 mei 2019 is de bestaande hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten van Hogeschool Windesheim bezocht door een visitatiepanel van NQA. De opleiding biedt sinds 2008 een voltijdprogramma aan in Zwolle en is in 2016 in Almere (Windesheim Flevoland) begonnen. Tijdens de visitatie draait het derde studiejaar daar voor het eerst. Op beide locaties gelden dezelfde leerresultaten voor de inhoud van het programma. De twee locaties kennen eigen teams die centraal worden aangestuurd. De teams werken nauw samen op vakniveau en op curriculumniveau. Dit leidt tot inhoudelijk gelijke programma's. In de vormgeving zijn er wat kleine verschillen. Zo gaat Windesheim Flevoland uit van het concept van *comakership*, daar waar er in Zwolle wordt uitgegaan van projectonderwijs. In de beoordeling van de kwaliteit hebben deze verschillen niet tot andere oordelen geleid. Het panel beoordeelt de opleiding als **goed**.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De opleiding HBO-Rechten leidt studenten op tot hbo-jurist. De opleiding hanteert daarvoor de uitgangspunten zoals die zijn vastgelegd voor het beroep hbo-jurist en in het landelijk ontwikkelde beroeps- en opleidingsprofiel voor HBO-Rechten zijn omschreven (2012). De in dit profiel uitgewerkte leerresultaten zijn gerelateerd aan de eisen die gelden voor hbo-bachelorniveau, i.c. de Dublin descriptor. De opleiding heeft de leerresultaten uitgewerkt op bachelorniveau en op tussenniveaus voor de propedeuse en de hoofdfase. Deze niveaus en de inhoud zijn in competentiematrices uitgewerkt die als vertrekpunt gelden voor het programma.

De opleiding leidt studenten nadrukkelijk breed op. Dat wil zeggen dat zij hbo-juristen aflevert die de breedte van het juridisch domein (zowel privaats- als publiekrecht) kundig zijn. Dit profiel is afgestemd met de werkvelden in de regio's Almere en Zwolle. Ook heeft de opleiding een kleinschalig karakter waarin sprake is van betrokkenheid van docenten bij studenten en heeft de opleiding aandacht voor wat zij noemt: de 'waardenvolle professional'. Een kritische houding (onderzoekend vermogen) en ethiek maken hier deel van uit. Bij het brede inhoudelijk profiel ontwikkelen studenten een multidisciplinaire houding: zij moeten wendbaar zijn om te kunnen schakelen tussen en met verschillende disciplines. Met de komst van het nieuwe curriculum zal de aandacht voor multidisciplinair leren en werken nog verder worden verstevigd.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

De opleiding ontvangt voor standaard 2 het oordeel **voldoende**.

De beroepscompetenties uit het landelijke opleidingsprofiel zijn verwerkt in het curriculum. Studenten ontwikkelen de juiste kennis en vaardigheden. Er is sprake van een passende samenhang tussen theorieonderwijs en het vaardighedenonderwijs (waaronder projecten en stage). Sterke punten zijn de praktijkopdrachten die zijn vormgegeven volgens het concept van *comakership* (Almere), de aandacht voor multidisciplinariteit in de minoren en in de pilot cross-over met Social Work (Zwolle) en de aandacht die de opleiding heeft voor waardenvolle

professionaliteit (met aandacht voor ethiek). Er is ruimte in het programma om dergelijke elementen uit te breiden.

Mede dankzij het kleinschalig georganiseerde onderwijs en de betrokkenheid van docenten bij studenten weten studenten en docenten elkaar goed te vinden. Dit leidt bij alle actoren tot betrokkenheid en waardering. De kleinschaligheid, en de voordelen die dat met zich meebrengt, zijn belangrijk voor de betrokkenen. De opleiding heeft dit aspect verankerd in de vormgeving (bijvoorbeeld via de inzet van kleine klassen).

De studentbegeleiding is aan het onderwijs gekoppeld. Alles bij elkaar zorgt dit ervoor dat de professionele ontwikkeling van de student een logische opbouw volgt. De aandacht voor individuele wensen gekoppeld aan persoonsontwikkeling kan steviger. In het nieuwe curriculum zal dit meer aandacht krijgen.

De docenten die het curriculum ontwikkelen en verzorgen zijn kundig en heel toegankelijk. Studenten ervaren korte lijnen. De duidelijke opzet van het programma, de aandacht voor communicatie met daarbij de korte lijnen dragen eraan bij dat voor iedereen duidelijk is wat er verwacht wordt. Vanuit verschillende gremia is ook oog voor kwaliteitszorg. Hierbij zijn docenten, studenten en vertegenwoordigers van het werkveld (via de WAC) actief betrokken.

Alles overziend, biedt HBO-Rechten een passend programma aan waarin studenten via een duidelijke structuur worden opgeleid tot hbo-jurist met een degelijke rugzak aan kennis.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding ontvangt voor standaard 3 het oordeel **goed**. De kwaliteit van de toetsing is inhoudelijk goed en steekt in het geheel heel degelijk in elkaar: het betreft een zeer consistente en transparante uitwerking van de uitgangspunten.

De opleiding hanteert een zeer helder toetsstelsel waarin de leerresultaten centraal staan en dat aansluit op de vormgeving van het onderwijs (op de leerlijnen). Ook is het toezicht op toetskwaliteit goed georganiseerd. De opleiding hanteert voor toetsing passende kwaliteitseisen en beschikt over toetsexpertise om toetsing van beoogde kwaliteit uit te voeren. Via het toepassen van het vier-ogenprincipe controleren docenten elkaar op de kwaliteitseisen die gelden voor toetsen en voor examinatoren geldt dat zij minimaal beschikken over een basiskwalificatie examinering-certificering.

In studiewijzers is de samenhang tussen leerresultaten, modules, opdrachten en toetsing zichtbaar. De toetsing getuigt van een passende opbouw en wordt volgens een evenwichtige spreiding aangeboden. Voor studenten is helder wat er van hen wordt verwacht. Dit staat helder omschreven in onder meer de studiewijzers. Studenten zijn ook tevreden over de toetsen en over de beoordelingen die het panel soms zelfs wat aan de strenge kant vindt.

Vanuit de examencommissie wordt toegezien op de toetskwaliteit. Het wettelijk kader geldt daarbij als uitgangspunt. Daarnaast wordt de kwaliteit van de toetsing gecontroleerd vanuit een subcommissie van de examencommissie en de toetscommissie. De studenttevredenheid over toetsing wordt meegenomen om de kwaliteit na te gaan.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding ontvangt voor standaard 4 het oordeel **goed**. Dit is gebaseerd op de aangetroffen kwaliteit van de eindwerkstukken van recent afgestudeerden en de positieve feedback van het werkveld hierover.

Het afstudeerprogramma betreft het laatste semester van het programma. Tot het huidige studiejaar 2018-2019 werken studenten aan een onderzoekscriptie waarmee zij hun leerresultaten op hbo-bachelor eindniveau aantonen. Gedurende dit jaar heeft een pilot gedraaid waarin een selectie van studenten is afgestudeerd op basis van een set beroepsproducten. Per 2019-2020 zal het afstudeerprogramma tot een afstudeerdossier leiden met diverse beroepsproducten (een onderzoek scriptie kan een van de producten zijn, afhankelijk van de afstudeeropdracht). Deze nieuwe opzet wordt positief ontvangen, omdat deze goed aansluit op hetgeen de beroepspraktijk vraagt. De verschillende afstudeerproducten bestaande uit onderzoek scripties en nieuwe afstudeerdossiers met beroepsproducten (uit de pilot) tonen overtuigend het hbo-bachelor eindniveau aan. De verschillende producten tonen aan dat studenten juridisch onderzoeksvaardig zijn, zij laten adequate taalvaardigheden zien en gaan over relevante vraagstukken (passend bij het profiel van de hbo-jurist). Over de hele linie vindt het panel de kwaliteit meer dan overtuigend en - zoals gemeld - de waardering zelfs wat aan de strenge kant. Vertegenwoordigers van het werkveld zijn tevreden over de kwaliteit van afgestudeerden. Alumni beschikken over een uitstekende rugzak aan kennis om op een goed niveau als hbo-jurist te functioneren. Zij zijn gewilde werknemers en voelen zich goed voorbereid om als hbo-jurist aan de slag te gaan. Een deel van de studenten studeert door aan een universitaire opleiding.

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
Inleiding	7
Schets van de opleiding	9
Standaard 1 Beoogde leerresultaten	11
Standaard 2 Onderwijsleeromgeving	14
Standaard 3 Toetsing	20
Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten	23
Eindoordeel over de opleiding	25
Aanbevelingen	27
Bijlagen	29
Bijlage 1 Bezoekprogramma	30
Bijlage 2 Bestudeerde documenten	32

Inleiding

Dit visitatierapport bevat de beoordeling van de bestaande hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten van hogeschool Windesheim die in voltijd wordt aangeboden in Almere en in Zwolle. Het visitatiepanel van NQA dat de beoordeling heeft uitgevoerd is samengesteld door NQA, in opdracht van hogeschool Windesheim en in overleg met de opleiding. Voorafgaand aan de visitatie heeft de NVAO het panel goedgekeurd.

Het rapport beschrijft de bevindingen, overwegingen en conclusies van het panel. Ook bevat het enkele aanbevelingen voor de opleiding. Het rapport is opgesteld conform het *Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs* van de NVAO (september 2016) en het *NQA-protocol 2018 voor de beperkte opleidingsbeoordeling*.

De visitatie heeft plaatsgevonden op 21 mei 2019. Het visitatiepanel bestond uit:

De heer mr. dr. H.J.L.M. van de Luytgaarden (voorzitter, domeindeskundige)

Mevrouw mr. M.R. Molenaar (domeindeskundige)

De heer mr. J. Lanenga (domeindeskundige)

De heer J.A.B. Oude Vrielink (studentlid)

Mevrouw M. Snel BHRM & BEd, auditor van NQA, trad op als lead-auditor van het panel.

De opleiding maakte deel uit van een visitatiegroep. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken deel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels. Verder wordt de afstemming tussen de panels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit zowel Hobéon als NQA en door de inzet van getrainde voorzitters.

Bij de aanvraag heeft de instelling een zelfevaluatierapport (ZER) aangeboden. Dit voldeed naar vorm en inhoud aan de eisen van het desbetreffende NVAO-beoordelingskader. Het visitatiepanel heeft het ZER bestudeerd en een bezoek aan de opleiding gebracht; zie bijlage 1 en 2. Met alle (mondeling en schriftelijk) verstrekte informatie heeft het panel tot een weloverwogen oordeel kunnen komen over de opleiding op beide locaties.

Het visitatiepanel verklaart dat de beoordeling van de opleiding in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Utrecht, juli 2019

Panelvoorzitter

Mr. dr. H.J.L.M. van de Luytgaarden

Lead-auditor

M. Snel BHRM & BEd

Schets van de opleiding

De opleiding HBO-Rechten van hogeschool Windesheim bestaat sinds 2008 in Zwolle. Zij wordt gekenmerkt door persoonlijke aandacht voor studenten en kleinschalig onderwijs. Ook kent zij een hoge tevredenheid onder het afnemend werkveld. In 2018-2019 is de instroom toegenomen ten opzichte van voorgaande jaren. In totaal studeren er 482 studenten HBO-Rechten in Zwolle. De onderwijslocatie in Almere (Windesheim Flevoland) is in 2016 gestart met het programma dat nagenoeg hetzelfde is als in Zwolle. Ook de persoonlijke aandacht en kleinschalig onderwijs kennen hier een duidelijke plek. In 2018-2019 draait het derde studiejaar voor het eerst. De opleiding groeit snel. Zij is in 2016-2017 gestart met 77 studenten en kon het afgelopen studiejaar 135 studenten verwelkomen, dat is bijna een verdubbeling van de instroom in twee jaar tijd. In totaal telt de opleiding op deze locatie 204 studenten.

De opleiding biedt een vierjarig voltijdprogramma aan met een omvang van 240 studiepunten. Studenten volgen op dit moment een curriculum dat uitgaat van de beroepscompetenties uit het landelijke beroeps- en opleidingsprofiel van 2012. Schematisch ziet het curriculum er als volgt uit:

	Periode 1	Periode 2	Periode 3	Periode 4
Jaar 1	M1.1 Oriëntatie op het Recht	M1.2 Recht van de Overheid	M2.1 Recht van de Burger	M2.2 Procesrecht
Jaar 2	M3.1 De Rechtsbijstand Jurist	M3.2 De Arbeidsjurist	M3.3 De Overheidsjurist	M3.4 De Organiserende Jurist
Jaar 3	M4 Stage		Minor	
Jaar 4	M5.1 Werken bij de Overheid	M5 Werken bij het Bedrijfsleven	M6 Afstuderen	

Figuur: schematische opbouw van het curriculum HBO-Rechten Hogeschool Windesheim 2018-2019

De opleiding is bezig met een curriculumvernieuwing. Verschillende ontwikkelingen vormen daartoe de aanleiding. Zo zijn er ontwikkelingen van invloed op het beroep hbo-jurist die schetsen dat er meer behoefte gaat zijn aan een breed opgeleide jurist die ook kennis heeft van onder andere organisatie, bedrijfsvoering en ICT¹. Daarnaast is in maart 2019 het geactualiseerde beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten gepubliceerd dat eerder genoemde beroepsontwikkeling ook schetst en uitgaat van vijf (in plaats van zeven) beroepscompetenties. Verder heeft Windesheim een nieuwe strategische koers bepaald voor 2017-2022 die uitgaat van een inclusieve en duurzame samenleving en waarin onder andere persoonlijk, uitdagend en flexibel onderwijs het vertrekpunt vormt.

De opleiding heeft de verschillende uitgangspunten samengenomen om een curriculumverandering door te voeren. Zij doet dat gefaseerd. Daarvoor heeft zij - gebaseerd op

¹ Rapport *Wendbaar in een duurzame economie* van de Commissie Sent

eerder gemelde actualiteiten - in 2018 als eerste een eigen visie op HBO-Rechten geformuleerd die zij met haar partners in het werkveld in de regio's Almere en Zwolle heeft afgestemd. De visie is:

“De opleiding HBO-Rechten van Windesheim leidt studenten op tot waardenvolle professionals die, in een steeds veranderende wereld, op grond van een juridische analyse weloverwogen kunnen handelen.”

Bron: HBO-Rechten Windesheim – visie op de hbo-jurist

Het vaststellen van de visie op de hbo-jurist gold als eerste stap. Dit is breed gedeeld en geldt als gezamenlijk denkkader. Nu is zij bezig met de volgende stap: het herformuleren van de leeruitkomsten. De dertien kernbegrippen vanuit de eigen visie en de vijf beroepscompetenties uit het geactualiseerde beroeps- en competentieprofiel (maart 2019) zijn verwerkt in een nieuwe set leeruitkomsten (*Leeruitkomsten HBO-Rechten 2018*). Deze worden in 2019 verder doorontwikkeld en vertaald naar leeractiviteiten en toetsing. Als resultaat wil de opleiding komen tot:

- meer aandacht voor professionele houding en vaardigheden
- verdere aansluiting van het onderwijs op het werkveld
- verschuiving van onderzoekend vermogen naar onderzoekend handelen (weloverwogen).

Het panel juicht deze ontwikkelingen van harte toe.

Basisgegevens

Naam opleiding in CROHO	B HBO-Rechten
Type en soort	Hbo; bachelor
Variant	Voltijd
Sector	Recht
Graad	Bachelor of Law (LLB)
Studielast	240 EC
Locatie(s)	Almere, Zwolle
Onderwijstaal	Nederlands
ISAT code CROHO	39205
Financiering	Bekostigd
Visitatiegroep	HBO-Rechten groep 1
Inleverdatum	1-11-2019

Standaard 1 Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De beoogde leerresultaten van de opleiding HBO-Rechten van Windesheim sluiten aan bij de beroepscompetenties, zoals die zijn vastgelegd voor het beroep hbo-jurist en in het landelijk ontwikkelde beroeps- en opleidingsprofiel voor HBO-Rechten zijn omschreven (2012). De in dit profiel uitgewerkte competenties zijn gerelateerd aan de eisen die gelden voor hbo-bachelorniveau, i.c. de Dublin descriptoren. De opleiding heeft de leerresultaten uitgewerkt op bachelorniveau en op tussenniveaus voor de propedeuse en de hoofdfase. Deze niveaus en de inhoud zijn in competentiematrices uitgewerkt die als vertrekpunt gelden voor het programma.

De opleiding leidt studenten nadrukkelijk breed op. Dat wil zeggen dat zij hbo-juristen aflevert die de breedte van het juridisch domein (zowel privaats- als publiekrecht) kundig zijn. Dit profiel is afgestemd met de werkvelden in de regio's Almere en Zwolle. Ook heeft de opleiding een kleinschalig karakter waarin sprake is van betrokkenheid van docenten bij studenten en heeft de opleiding aandacht voor wat zij noemt: de 'waardenvolle professional'. Een kritische houding (onderzoekend vermogen) en ethiek maken hier deel van uit. Bij het brede inhoudelijk profiel ontwikkelen studenten een multidisciplinaire houding: zij moeten wendbaar zijn om te kunnen schakelen tussen en met verschillende disciplines. Met de komst van het nieuwe curriculum zal de aandacht voor multidisciplinair leren en werken nog verder worden verstevigd. Het panel onderschrijft dit en ziet kansen voor de opleiding om het onderscheidende profiel dat zij heeft met 'de waardenvolle hbo-jurist' duidelijker te expliciteren in haar profilering.

Onderbouwing

Beroepsbeeld en leerresultaten

De opleiding HBO-Rechten van Windesheim hogeschool leidt hbo-juristen op. Functies die afgestudeerde hbo-juristen bijvoorbeeld kunnen vervullen, zijn bedrijfsjurist, juridisch adviseur of juridisch medewerker. De opleiding gaat uit van de zeven beroepscompetenties en bijbehorende basiskennis, zoals beschreven in het landelijk ontwikkelde *beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten* (2012). De zeven competenties zijn:

1. juridisch analyseren
2. adviseren
3. vertegenwoordigen
4. beslissen
5. reguleren
6. dossier managen
7. organiseren

De in dit profiel uitgewerkte competenties zijn gevalideerd door het (landelijke) werkveld en gerelateerd aan de eisen die gelden voor hbo-bachelorniveau, i.c. de Dublin descriptors. Daarmee is het hbo-bachelorniveau geborgd. De opleiding heeft de competenties uitgewerkt op drie niveaus: bachelor-, hoofdfase- en propedeuseniveau. Deze niveaus en de inhoud zijn in competentiematrices uitgewerkt die gelden als vertrekpunt voor het programma.

In het landelijke opleidingsprofiel is een gemeenschappelijke kennis- en vaardighedenbasis voor de hbo-jurist opgenomen die behoort bij de set van zeven competenties. Deze beschrijft de kennis voor verschillende rechtsgebieden en voor gebieden als ethiek, management en organisatie, praktijkgericht juridisch onderzoek en verschillende communicatieve vaardigheden. Het panel stelt vast dat onderzoekend vermogen in de competenties zit verankerd. Afgestudeerden moeten in de juridische beroepspraktijk vraagstukken kunnen analyseren, kenniselementen kunnen integreren tot een nieuw geheel en bruikbare oplossingen kunnen voorstellen. De opleiding heeft daarbij nadrukkelijk aandacht voor ethiek.

Afstemming werkveld

Via navolging van de landelijke uitgangspunten (2012 en 2019) wordt aangesloten op ontwikkelingen in het beroepenveld. De opleiding heeft daarnaast een werkveldadviescommissie (WAC) voor zowel de locaties Almere als Zwolle. In de WAC's is het lokale werkveld vertegenwoordigd. De opleiding stemt minimaal driemaal per studiejaar af met de WAC's over onder andere vernieuwde leerresultaten, minoren en de curriculumherziening waarmee zij bezig is.

Brede profilering HBO-Rechten Windesheim

De opleiding HBO-Rechten van Windesheim leidt studenten op tot hbo-juristen met een breed juridisch profiel: zij zijn kundig in zowel het privaatrecht als in het publiekrecht. De opleiding kiest er bewust voor om studenten niet 'te snel' te laten specialiseren op een van de domeinen om daarmee de ontwikkeling van wendbaarheid en een multidisciplinaire houding te bewerkstelligen. Wendbaarheid en een multidisciplinaire houding worden namelijk van de juridisch professional verwacht en zullen ook meer worden verwacht, zo laten ontwikkelingen in de beroepscontext zien en schetst ook het nieuwe beroeps- en opleidingsprofiel (2019).

De brede focus van de opleiding blijft onverminderd gehandhaafd in het nieuwe curriculum. De opleiding gaat daarbij nadrukkelijk inzetten op het bieden van algemene kennis, zoals op het gebied van organisatie, bedrijfsvoering en ICT, op het aanbieden van persoonlijke leerroutes en op de aandacht voor multidisciplinariteit. Voor al deze onderdelen heeft de opleiding ook al aandacht in het huidige curriculum, hetzij via een pilot (zie standaard 2), hetzij via een minor. Deze onderdelen zullen nog meer en/ of anders een plek krijgen in het vernieuwde curriculum. Voor het nieuwe curriculum geldt een nieuwe set geactualiseerde leeruitkomsten, te weten vijf beroepscompetenties:

1. juridisch analyseren
2. adviseren
3. vertegenwoordigen
4. beslissen
5. organiseren

De nieuw ontwikkelde geactualiseerde leeruitkomsten (voor curriculum 2020-2021) laten volgens het panel voldoende ruimte om bepaalde actualiteiten verder in te bedden, zoals op het gebied van ICT en internationalisering.

Waardenvolle professional

HBO-Rechten Windesheim wil hbo-juristen afleveren die ook 'waardevolle professional' zijn. Dit houdt in dat - naast dat ze vakkundig goed zijn – zij hun eigen professionele handelen kritisch ter discussie kunnen stellen en hierover verantwoording kunnen afleggen. Die professionele waarden sluiten aan bij persoonlijke waarden van de professional en zijn consistent met collectieve waarden zoals die bestaan binnen de opleiding. Hiertoe schaaft de opleiding de waarden kritisch en zelfstandig. De opleiding geeft hier vorm aan door studenten hun eigen waarden te laten onderkennen, dat zij deze kunnen onderkennen en herkennen waar dilemma's spelen en daar op een goede manier mee om kunnen gaan. De opleiding heeft deze vaardigheden in de vernieuwde leeruitkomsten opgenomen bij Adviseren, Belangen behartigen en Beslissen. Het panel is verheugd dat de opleiding deze eigenheid heeft verankerd in de vernieuwde leeruitkomsten, daar het panel deze eigenheid nu nog wat mist in de huidige leeruitkomsten.

Alles overziend, biedt Windesheim een helder profiel aan dat gestoeld is op landelijk gevalideerde uitgangspunten. Het panel herkent dat de opleiding actuele ontwikkelingen goed in het vizier heeft. Sommige onderdelen kan zij steviger neerzetten.

Standaard 2 Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **voldoende**.

De beroepscompetenties uit het landelijke opleidingsprofiel zijn verwerkt in het curriculum. Studenten ontwikkelen de juiste kennis en vaardigheden. Er is sprake van een passende samenhang tussen theorieonderwijs en het vaardighedenonderwijs (waaronder projecten en stage). Als sterke punten waardeert het panel de praktijkopdrachten die zijn vormgegeven volgens het concept van *comakership* (Almere), de aandacht voor multidisciplinariteit in de minoren en de pilot cross-over met Social Work (Zwolle) en de aandacht die de opleiding heeft voor waardenvolle professionaliteit (met aandacht voor ethiek). Het panel ziet ruimte in het programma om dergelijke elementen uit te breiden.

Mede dankzij het kleinschalig georganiseerde onderwijs en de betrokkenheid van docenten bij studenten weten studenten en docenten elkaar goed te vinden. Dit leidt bij alle actoren tot betrokkenheid en waardering. Het panel heeft gezien dat de kleinschaligheid, en de voordelen die dat met zich meebrengt, belangrijk zijn voor de betrokkenen. De opleiding heeft dit aspect verankerd in de vormgeving (bijvoorbeeld via de inzet van kleine klassen). De studentbegeleiding is aan het onderwijs gekoppeld. Alles bij elkaar zorgt dit ervoor dat de professionele ontwikkeling van de student een logische opbouw volgt. De aandacht voor individuele wensen gekoppeld aan persoonsontwikkeling kan steviger. Het panel heeft begrepen dat dit meer aandacht krijgt in het nieuwe curriculum.

De docenten die het curriculum ontwikkelen en verzorgen zijn kundig en heel toegankelijk. Studenten ervaren korte lijnen. De duidelijke opzet van het programma, de aandacht voor communicatie met daarbij de korte lijnen dragen eraan bij dat voor iedereen duidelijk is wat er verwacht wordt. Vanuit verschillende gremia is ook oog voor kwaliteitszorg. Hierbij zijn docenten, studenten en vertegenwoordigers van het werkveld (via de WAC) actief betrokken. Alles overziend, biedt HBO-Rechten een passend programma aan waarin studenten via een duidelijke structuur worden opgeleid tot hbo-jurist met een degelijke rugzak aan kennis.

Onderbouwing

Programma

Inhoudelijke opbouw van het programma

Studenten krijgen in de eerste twee studie jaren veel kennis aangereikt. Via projecten (praktijkopdrachten) passen zij deze kennis toe en ontwikkelen zij de nodige beroepsvaardigheden zoals juridisch onderzoeken, analyseren en adviseren. Het panel stelt vast

dat de studenten een gedegen en brede kennisbasis meekrijgen, zoals de opleiding ook nastreeft. De landelijke *body of knowledge and skills* (BoKS) is daarbij richtinggevend. Het panel herkent daarbij dat de kennis in het tweede jaar voortbouwt op het aanbod van jaar 1. Gedurende deze eerste twee jaren werken studenten in groepen aan opdrachten. Dit zijn projecten waarin een vraagstuk uit de beroepspraktijk centraal staat. Op de locatie Almere zijn deze projecten vanaf jaar 2 vormgegeven volgens het concept van *comakership*². Het panel waardeert de betrokkenheid vanuit het werkveld als een sterk punt binnen dit concept. Daarbij heeft het panel vernomen dat het bedrijfsleven “in de rij” staat om met de opleiding samen te werken, waaronder ook met het niet-traditionele werkveld (anders dan bijvoorbeeld rechtbank, gemeente, advocatenkantoor). In de ogen van het panel biedt dit de opleiding aldaar mooie kansen, bijvoorbeeld voor het uitwerken van haar ambities. Het panel vindt daarbij dat de opleiding in Zwolle de actualiteit nog meer leidend kan laten zijn, misschien door wat meer lef te tonen, zoals bij de pilot cross-over.

In het derde jaar lopen studenten stage en volgen zij een minor. ‘Standaard’ is dat in deze volgorde, maar studenten kunnen er ook voor kiezen om eerst de minor te doen en vervolgens stage te lopen. De opleiding investeert nadrukkelijk in verschillende mogelijkheden voor studenten om de stage en de minor te benutten voor een eigen profilering.

De student zoekt een eigen stageplek waar hij/zij gedurende een semester werkt in een juridische context. Dat kan ook in het buitenland zijn.

Studenten kunnen uit een enorm palet van minoren kiezen om invulling te geven aan eigen leerwensen. Wanneer een minor niet van de opleiding is, is goedkeuring van de examencommissie nodig. Studenten kunnen een minor doen die de aansluiting op het schakelprogramma voor de academische studie rechtsgeleerdheid van de RUG vergemakkelijkt. Uiteraard kunnen zij ook een van de eigen minoren kiezen. De opleiding beschikt over een paar mooie eigen minoren die zij in afstemming met andere opleidingen en het werkveld heeft ontwikkeld en waarin - conform het hogeschoolbeleid - multidisciplinair leren en werken een plek heeft. In Zwolle zijn dat Veiligheid en Recht en Adviseur van het MKB. In Almere is de minor Cyber law & Security ontwikkeld. Deze draait in 2018-2019 voor het eerst. Studenten kunnen de minor ook voor een buitenland-ervaring inzetten door de minor International Relations te volgen waarin zij samenwerken met studenten van verschillende opleidingen.

In het vierde jaar volgen studenten in het eerste semester onderwijs op school en bereiden zij zich voor op het afstuderen dat in de tweede helft van jaar 4 plaatsvindt. Het afstuderen is steeds meer gericht op leveren van beroepsproducten, maar in 2018-2019 nog traditioneel van opzet. De opleiding wil de beroepsproducten een steeds belangrijker rol laten gaan spelen in het afstuderen en heeft daarvoor een pilot ingericht. Het huidige afstuderen bestaat uit een afstudeeronderzoek. In de opzet voor het nieuwe afstuderen, zullen studenten afstuderen middels het opleveren van een set relevante beroepsproducten om daarmee de gevraagde competenties aan te tonen. Dit biedt meer ruimte voor eigen wensen vanuit de student en wensen vanuit het werkveld en sluit ook beter aan bij het beroepsprofiel waartoe studenten worden opgeleid. Bij het werk van een hbo-jurist hoort een palet aan beroepsproducten. Een adviesnota, beleidsdocument, pleitnotitie of onderzoeksverslag zijn voorbeelden. In 2018-2019 is

---

² Comakership: een onderwijsvorm waarbij studeren en praktijkervaring hand in hand gaan. Centraal staat de samenwerking tussen de student, een externe opdrachtgever en de opleiding. Het Comakership is een officieel geregistreerd merk van Windesheim Flevoland.

een pilot gaande en studeert een vijftal studenten af volgens dit nieuwe concept. Het panel heeft hiervan enkele voorbeelden gezien (zie verder standaard 4).

Onderzoeksvaardigheden

De opleiding hecht waarde aan de ontwikkeling van passende onderzoeksvaardigheden. In het curriculum heeft de opleiding hier aandacht voor. De opleiding leert studenten hun handelen onderbouwen en besteedt hier via kleine opdrachten vanaf jaar 1 aandacht aan. Studenten worden bijvoorbeeld gevraagd om in het kader van een praktijkopdracht juridisch onderzoek te verrichten en het juridisch handelen te onderbouwen.

Vanuit de opleiding is er een koppeling met het lectoraat Netwerken in een Circulaire Economie. In toenemende mate studeren studenten af bij dit lectoraat en in het nieuwe juridische gebied dat dit lectoraat vertegenwoordigt. In dit kader werken studenten samen met studenten van het economisch domein. Het panel stelt vast dat de kracht van de samenwerking met dit lectoraat de multidisciplinariteit is, maar ook dat dit voor veel juridisch studenten nog een “ver van hun bed show” is. De lector en lectoraatsmedewerkers bieden wel projecten aan waaraan stevige juridische aspecten zitten. De opleiding zou verdere verbinding met dit lectoraat kunnen uitwerken.

Ethiek

De opleiding heeft sterk aandacht voor ethiek. Dit wordt van alle opleidingen gevraagd (vanuit het landelijke beroeps- en competentieprofiel), maar is in de ogen van het panel sterk en vanuit een eigen identiteit neergezet in het programma van Windesheim binnen de aandacht voor waardenvolle professionaliteit (zie ook standaard 1). Het panel verneemt dat de opleiding nadrukkelijk aandacht vraagt voor persoonlijke invalshoeken die mee (kunnen) spelen bij juridische vraagstukken die centraal staan in (praktijk)opdrachten waar studenten aan werken. Aan studenten wordt duidelijk gevraagd hun eigen normen- en waardenkader te onderzoeken en waar mogelijk in te zetten. Tevens wordt door de opleiding voorgenomen deze normatieve professionalisering veel meer te verweven met de bestaande vakken.

Multidisciplinair

De beroepsontwikkeling laat zien dat aandacht voor multidisciplinair werken gewenst is. De eerdergenoemde minoren en het afstuderen via het lectoraat bieden deze mogelijkheid. Dit is operationeel in Zwolle. In Almere is nog geen sprake van een uitvoeringspraktijk van minoren. Daarnaast is men in Zwolle gestart met de pilot ‘cross-over HBO-Rechten en Social Work’. Hierin leren studenten HBO-Rechten samenwerken met studenten van Social Work. Zij doen dat in projecten in jaar 2, in de stage in jaar 3 en (per 2020-2021) in de persoonlijke profileringsruimte in jaar 4. Ook bestaat in dit kader de minor Maatschappelijke Juridische Dienstverlening. Eveneens een mooie minor, aldus het panel. Thema’s waarop cross-overs worden ontwikkeld zijn jeugd, armoede en participatie. Het panel heeft begrepen dat er in het nieuwe curriculum meer sprake zal zijn van cross-overs tussen verschillende opleidingen. Dit juicht het panel toe, omdat het aansluit bij de 21e-eeuwse vaardigheden-stroming en de hogeschool zo de kennis en kunde van de verschillende opleidingen uitnut alsook werkt aan cross-professionele beroepsvaardigheden.

Internationalisering

Internationalisering binnen de opleiding krijgt in brede zin aandacht. Studenten worden via verschillende programmaonderdelen voorbereid om als hbo-jurist te functioneren in een

internationale setting. Studenten krijgen Engels en Legal English en volgen onderwijseenheden gericht op Europees en internationaal recht en internationale contracten en op interculturele communicatie. In Zwolle volgen studenten in jaar 2 (M3.2) een *international week* op de hogeschool en in Almere participeren studenten in alle studiejaren in de derde periode aan de Internationale Rechtsdag. Naast voorgenoemde vaste onderdelen in het programma zijn er verschillende mogelijkheden voor studenten om een internationale oriëntatie uit te breiden. Zoals eerder vermeld kunnen studenten stagelopen of een minor doen in het buitenland. Ook kunnen zij afstuderen in het buitenland en biedt de opleiding studiereizen aan naar Brussel, Washington en New York. Op basis van studentevaluaties is het een streven van de opleiding om internationalisering meer naar de voorgrond te zetten. Studenten maken, ondanks de mogelijkheden die de opleiding biedt, hier maar bescheiden gebruik van. Het panel herkent dat de opleiding al een mooi aanbod heeft voor studenten om een internationale oriëntatie te ontwikkelen en begrijpt de wens om deze mogelijkheden verder uit te breiden. Tegelijkertijd waardeert het panel de huidige standaard (aandacht) voor internationalisering binnen de opleiding al als toereikend voor een HBO-Rechtenopleiding.

Opbouw van het programma

De leeruitkomsten en de daarbij geformuleerde kennisbasis (BoKS) vormen de basis voor de uitwerking van de verschillende programmaonderdelen. Elk jaar is opgedeeld in twee semesters met daarin twee blokken van tien weken (zie ook 'Schematisch overzicht' bij Schets van de opleiding).

Voor toelating tot het programma hanteert de opleiding de gangbare wettelijke eisen. Studenten met een havo-, vwo- en mbo-4-diploma zijn toelaatbaar. Omdat HBO-Rechten een talige opleiding is en daarom een goede beheersing van de Nederlandse taal belangrijk is, heeft de opleiding hier bij de instroom in het bijzonder aandacht voor. Het panel vindt de manier waarop zij dat heeft heel passend bij de identiteit van deze school. Zo heeft het panel ervaren dat niet alle studenten de Nederlandse taal even overtuigend machtig zijn, dat vond het panel opvallend. Studenten hebben niet het advies gekregen om het niet te doen. Integendeel, zij krijgen allemaal een kans. Zo gaven docenten ook met volle overtuiging aan. Dat is niet omdat het moet (wat natuurlijk zo is), maar vanuit de overtuiging dat iedereen met de wens om deze opleiding te doen de kans moet krijgen om dat te kunnen doen. De opleiding gaat daarvoor het gesprek aan met studenten en zorgt voor de juiste begeleiding en ondersteuning wanneer dat relevant is. Zij adviseert studenten met een taalachterstand niet negatief over het volgen van deze opleiding. Hierin ziet het panel dat de persoonlijke aandacht en betrokkenheid er vanuit de opleiding vanaf het begin is voor studenten en vindt dit een goed voorbeeld van de inclusieve samenleving die Windesheim in haar strategie nastreeft.

Het programma is ingericht volgens leerlijnen, te weten: de conceptuele leerlijn (BoKS), de vaardighedenleerlijn (BoKS), de integrale leerlijn waartoe projecten (praktijkopdrachten) en de stage behoren (in Almere *comakership*), en de reflectieve leerlijn (studiebegeleiding). De kennisvakken behoren tot de conceptuele leerlijn. De vaardighedenleerlijn loopt door verschillende onderwijseenheden heen. Communicatieve vaardigheden, zoals communicatie met cliënten, met opdrachtgevers, advisering, onderhandeling en gespreksvoering, schriftelijk communiceren, presenteren en mediationvaardigheden zijn de voorbeelden. Ook onderzoeksvaardigheden en een leerlijn juridische vaardigheden behoren hiertoe. De opleiding

heeft de ontwikkeling van de vaardigheden gekoppeld aan de projecten in jaar 1 en 2 waarin studenten de verschillende vaardigheden toepassen en deze op die manier ontwikkelen. Voor de integrale leerlijn leveren studenten beroepsproducten op die passen bij de juridische beroepspraktijk. Het doen van praktijkgericht juridisch onderzoek maakt hier deel van uit. In Almere maakt het *comakership* deel uit van deze leerlijn. In Zwolle behoort de pilot cross-over HBO-Rechten Social Work bij deze leerlijn.

Het panel constateert dat er per locatie wat verschillen in vormgeving bestaan. Deze leiden ertoe dat sommige vakken, of onderdelen daarvan, op andere plekken in het studiejaar zijn ondergebracht of anders heten. Dit verschil is marginaal; de leeruitkomsten zijn leidend voor de inhoud en staan centraal in het curriculum op de twee locaties, zo stelt het panel vast.

Het panel stelt tevens vast dat er sprake is van een samenhang tussen het onderwijs binnen de leerlijnen. In het begin van de opleiding is er nadrukkelijk aandacht voor kennisontwikkeling. Daarbij ontwikkelen studenten relevante vaardigheden. In praktijkopdrachten passen studenten de verworven kennis en vaardigheden toe. Naarmate het programma vordert, neemt de praktijk toe, evenals de complexiteit van de opdrachten. Daarbij maakt de opleiding gebruik van echte en fictieve praktijkopdrachten. De werkvormen die de opleiding inzet, zijn wat betreft het panel adequaat. Werkvormen betreffen vooral zelfstudie, hoor- en werkcolleges, gericht op kennisverwerving. Daarnaast is er groepswork en zijn er trainingen en presentaties. De werkvormen zijn passend bij het onderwijsconcept. De opleiding streeft daarbij kleine klassen na. Dit draagt bij aan de gewenste kleinschaligheid.

Het concept van *comakership* biedt in de ogen van het panel een mooie aansluiting op actuele praktijksettingen. Daarbij heeft het panel van de opleiding begrepen dat het bedrijfsleven in de rij staat om met de opleiding in Almere samen te werken. Hier liggen kansen voor de opleiding om in het licht van de gestelde visie het onderwijs verder te ontwikkelen.

Studenten zijn zeer tevreden over het programma. Het programma (de inhoud) voldoet aan hun verwachtingen. Zij voelen zich tevens voldoende toegerust om aan praktijkopdrachten te werken samen met opdrachtgevers.

Studiebegeleiding

Parallel aan het onderwijs ontvangen studenten studiebegeleiding. Studenten hebben een studiebegeleider die hen leert reflecteren op hun professioneel en persoonlijk handelen. Vanaf het tweede jaar heeft iedere student een vaste begeleider. Via (reflectie)activiteiten, individuele en groepsgesprekken (-bijeenkomsten) wordt de ontwikkeling in beeld gebracht. Het panel constateert verder dat studenten tevreden zijn over de studiebegeleiding. Zij voelen zich gehoord en vinden de betrokkenheid vanuit hun begeleider, en zeker ook vanuit hun andere docenten, waardevol en prettig. Studenten met wie het panel heeft gesproken, noemen steevast de docentbegeleiding en -betrokkenheid als een positief punt van de opleiding: "de opleiding voelt als thuis". Voorts voorziet de hogeschool in begeleidingsvormen zoals een decaan en studentpsycholoog. Dit is per locatie centraal geregeld. Studenten kunnen hier via de studentbegeleider naar doorverwezen worden.

Docenten

De docententeams zijn per locatie georganiseerd. Het panel heeft overzichten van docentkwalificaties bestudeerd en stelt voor beide locaties vast dat de docenten die de opleiding verzorgen beschikken over de vakinhoudelijke en didactische bagage die nodig is om

het onderwijs uit te voeren en verder te ontwikkelen. Hoewel het onderwijs per locatie is georganiseerd, ontmoeten docenten elkaar tijdens studiedagen en maken zij waar mogelijk gebruik van elkaars expertise. Studenten zijn positief over de kwaliteit van hun docenten en zijn positief te spreken over de wijze waarop docenten betrokken zijn bij hun leerproces.

Mede dankzij het kleinschalig georganiseerde onderwijs (kleine klassen) en de betrokkenheid van docenten bij studenten weten studenten en docenten elkaar goed te vinden. Het panel vond de betrokkenheid in de opstelling van docenten naar studenten erg overtuigend: iedere student krijgt een kans. Dit leidt bij alle actoren tot betrokkenheid en waardering en dit werkt positief uit op de kwaliteit van het onderwijs. Hierbij merkt het panel op dat de opleiding verschillende relevante partijen (studenten, docenten, alumni en het werkveld) actief betreft bij de kwaliteit van de opleiding. Zij doet dit via bijeenkomsten en evaluaties die periodiek plaatsvinden. De verschillende vertegenwoordigers voelen zich ook duidelijk gehoord, zo heeft het panel kunnen constateren in de verschillende gesprekken.

Alles overziend, waardeert het panel het programma als voldoende. Dit is een heel overtuigende voldoende. Sterk vindt het panel de aandacht voor waardenvolle professionaliteit en de aandacht die er in dat licht is voor ethiek. De opleiding kan hierbij de aandacht voor individuele leerwensen versterken. Ook de minoren waardeert het panel als positief. De praktijken beloven veel moois voor het nieuwe curriculum, waarbij het panel ook wat onzekerheid ervaart over de vraag of de goede praktijken ook daadwerkelijk een plek gaan krijgen in het vernieuwde curriculum straks. Verder is de studenttevredenheid opvallend goed en de aandacht die er vanuit de docenten is voor de studenten. Die aandacht is sterk ingericht vanuit een mensgerichte visie die breed gedragen wordt in het team. Dit vindt het panel belangrijk aangezien de opleiding groeit en dat kan een bedreiging zijn voor de ervaren betrokkenheid. Dit behoeft aandacht in de toekomst. Kijkend naar de inhoud dan vindt het panel het prima in elkaar steken. Het programma is consequent ingericht en voldoet overtuigend.

Standaard 3 Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **goed**.

De opleiding hanteert een zeer helder toetssysteem waarin de leerresultaten centraal staan en dat aansluit op de vormgeving van het onderwijs (op de leerlijnen). Ook is het toezicht op toetskwaliteit goed georganiseerd. In studiewijzers is de samenhang tussen leerresultaten, modules, opdrachten en toetsing zichtbaar. De toetsing getuigt van een passende opbouw en wordt volgens een evenwichtige spreiding aangeboden. Voor studenten is helder wat er van hen wordt verwacht. Dit staat omschreven in de studiewijzers waarin toetsplan, toetsmatrijs en beoordelingsformulier zijn opgenomen. Daarnaast zijn richtlijnen voor toetsing voor studenten te vinden op n@tschool (elektronische leeromgeving) en in de OER (Regels Tentaminering). Studenten zijn tevreden over de toetsen en over de beoordelingen die het panel soms zelfs wat aan de strenge kant vindt. Studenten uiten zich positief over het aanbod en de inhoudelijke kwaliteit.

De opleiding hanteert voor toetsing passende kwaliteitseisen en beschikt over toetsexpertise om toetsing van beoogde kwaliteit uit te voeren. Via het toepassen van het vier-ogenprincipe controleren docenten elkaar op de kwaliteitseisen die gelden voor toetsen en voor examinatoren geldt dat zij minimaal beschikken over een basiskwalificatie examinering-certificering. Vanuit de examencommissie wordt toegezien op de toetskwaliteit. Het wettelijk kader geldt daarbij als uitgangspunt. Daarnaast wordt de kwaliteit van de toetsing gecontroleerd vanuit een subcommissie van de examencommissie en de toetscommissie. De studenttevredenheid over toetsing wordt meegenomen om de kwaliteit na te gaan.

Het panel vindt de kwaliteit van de toetsing inhoudelijk goed en in het geheel heel degelijk in elkaar steken. Op grond van de waargenomen kwaliteit en hoe dit een zeer consistente en transparante uitwerking is van de uitgangspunten, komt het panel tot een oordeel goed.

Onderbouwing

Toetssysteem, -beleid

De opleiding heeft uitgangspunten voor de toetsing beschreven die in het verlengde liggen van de uitgangspunten die gelden voor het onderwijs (notitie *Toetsbeleid domeindeel BMR 2018* en *Toetsbeleid domeindeel Almere 2017-2018*). In de toetsing worden kennis en vaardigheden apart getoetst en worden competenties integraal getoetst. De opzet van het toetsprogramma sluit aan bij de opzet van het onderwijs. Zo vindt in het begin van de studie veel toetsing van kennis plaats. Daarnaast vindt de beoordeling van vaardigheden en competenties via schriftelijke beroepsproducten plaats.

Het panel stelt vast dat studenten in het begin van de studie basiskennis ontwikkelen om deze vervolgens in te zetten bij hun praktijkopdrachten die leiden tot beroepsproducten. Het panel herkent het niveau dat nagestreefd wordt terug in de toetsing.

In het toetsbeleid zijn criteria voor toetskwaliteit opgenomen, zoals validiteit en betrouwbaarheid. Met de komst van het nieuwe curriculum zullen beroepsproducten een nog prominentere plek krijgen. Docenten ontwikkelen toetsen en passen daarbij het vier-ogenprincipe consequent toe. Een subcommissie van de examencommissie bewaakt of de toetsing voldoet aan de gestelde kwaliteitscriteria. Zij doet dit onder het wettelijke vastgestelde toezicht van de examencommissie. Daarnaast voert de toetscommissie steekproefsgewijs evaluaties van toetskwaliteit uit. Het opleidingsteam zorgt voor scholingsbijeenkomsten, kalibratiesessies en intervisiebijeenkomsten die ertoe bijdragen dat examinatoren op één lijn zitten. Docenten hebben verschillende scholing gevolgd, waaronder de basiskwalificatie examinering-certificering. Ook stemmen docenten locatie-overstijgend in teambijeenkomsten met elkaar af over onderwijs en toetsing.

Toetsuitvoering

De uitgangspunten die centraal staan in het systeem van toetsing herkent het panel terug in de toetsuitvoering. Het panel vindt dat er sprake is van valide toetsing. Van een betrouwbare toetsing is sprake via de inzet van toetsmatrijzen, beoordelingsformulieren en rubrics. Deze zijn voor studenten in studiewijzers opgenomen en daarmee inzichtelijk. De betrouwbaarheid wordt versterkt doordat examinatoren in kalibratiesessies met elkaar afstemmen en doordat kennis en vaardigheden op verschillende niveaus worden getoetst door verschillende examinatoren (triangulatie). Hierbij merken vertegenwoordigers van de examen- en toetscommissie op dat afstemming over de kwaliteit van feedback en over de navolgbaarheid van beoordeling de aandacht heeft in intervisie en kalibratiesessies.

Het panel stelt vast dat de opleiding een mix aan toetsvormen inzet. Naast de schriftelijke kennistoetsen zet de opleiding beroepsopdrachten, stage en reflectieopdrachten in. Voor ontwikkelen van beroepsproducten werken studenten veelal in groepen waarbij het individuele aandeel van de student zorgvuldig wordt nagegaan. Studenten zijn over het geheel genomen tevreden over de toetsing, over het aanbod en de inhoud. Kennistoetsen vinden zij relevant, evenals de beroepsproducten vanwege de praktijkgerichtheid.

Het panel vindt dat de individuele beoordeling van studentproducten er netjes en navolgbaar uitzien. Het panel vindt daarbij - zoals gemeld - de beoordelingen wat aan de strenge kant.

Het panel stelt vast dat de toetsvormen goed aansluiten bij de onderwijsuitgangspunten. Dit alles bij elkaar vindt het panel van prima kwaliteit. Het panel stelt vast dat voor studenten helder is wat er van hen wordt verwacht. Dit kunnen zij goed terugvinden in de studiewijzers die het panel ook zeer duidelijk vindt.

Borging toetskwaliteit

De borging van de kwaliteit van toetsing gebeurt volgens een duidelijke aanpak. Daarvoor zijn duidelijke kwaliteitscriteria vastgesteld (beleid) die bekend zijn bij de docenten en de examinatoren. Vanuit commissies wordt toegezien op de toepassing daarvan.

Toetsen worden ontwikkeld door docenten. Zij beschikken over de nodige expertise en worden ondersteund vanuit de toetscommissie. Projectresultaten worden beoordeeld door examinatoren. Zij worden benoemd door de examencommissie.

Het panel constateert vanuit de OER dat de taken en bevoegdheden van de examencommissie beschreven zijn conform het wettelijk kader. Zij controleert onder andere de kwaliteit van de toetsen via een gemandateerde commissie. Daarnaast wijst de examencommissie examinatoren aan. Het panel stelt vast dat de examencommissie beschikt over toetsexpertise. Vanuit de toetscommissie wordt steekproefsgewijs nagegaan of de toetsen aan de kwaliteitseisen voldoen. Aanvullend bekijkt de WAC (Zwolle) enkele afstudeerwerken om het eindniveau te evalueren.

Het panel ziet in het geheel van activiteiten dat de borging van de kwaliteit van toetsing goed op orde is en aansluit op het onderwijs. Het panel vindt de kwaliteit en de diversiteit van de toetsen dusdanig, dat het oordeel goed aan deze standaard toekent.

Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Conclusie

De opleiding ontvangt voor deze standaard het oordeel **goed**.

Afgestudeerden van de opleiding beschikken over een uitstekende rugzak aan kennis om op een goed niveau als hbo-jurist te functioneren. Zij zijn gewilde werknemers en voelen zich goed voorbereid om als hbo-jurist aan de slag te gaan. Een deel van de studenten studeert door aan een universitaire opleiding.

Het afstudeerprogramma leidt per 2019-2020 tot een afstudeerdossier met diverse beroepsproducten of een onderzoek scriptie. In 2018-2019 heeft de opleiding hier een pilot mee gedraaid. Het panel is positief over deze vernieuwde opzet van het afstuderen die naar het idee van het panel beter aansluit op de beroepspraktijk. De afsluitende onderzoekscriptie en beroepsproducten die het panel heeft bestudeerd tonen het hbo-bachelorniveau van afgestudeerden meer dan overtuigend aan. De verschillende producten tonen aan dat studenten juridisch onderzoeksvaardig zijn, zij laten adequate taalvaardigheden zien en gaan over relevante vraagstukken (passend bij het profiel van de hbo-jurist). Over de hele linie vindt het panel de kwaliteit getuigen van bovengemiddeld bachelorniveau.

Alles overziend, komt het panel op basis van de aangetroffen kwaliteit en de positieve feedback van het werkveld daarover tot het oordeel goed.

Onderbouwing

Bestudering afstudeerdossiers

Voor de beoordeling van de gerealiseerde leerresultaten bestudeerde het panel vijftien dossiers van afgestudeerden die de afgelopen twee jaren zijn afgestudeerd gedurende de studie jaren 2016-2017 en 2017-2018. De selectie betrof dossiers van de locatie Zwolle, daar de locatie Almere nog geen afgestudeerden kent. Van deze locatie heeft het panel tussenproducten bekeken (verschillende voorbeelden van verschillende leerjaren). Dit was aanvullend op de selectie van vijftien. Het panel selecteerde de vijftien afstudeerdossiers uit een overzichtslijst van afgestudeerden van de afgelopen twee jaar en zorgde bij de selectie voor representativiteit, onder meer door te differentiëren naar eindbeoordeling (hoog – middel – laag). Bij het beoordelen of de afstudeerdossiers de beoogde leerresultaten aantonen, maakte het panel gebruik van de competenties van de opleiding die voor de student centraal stonden in het afstuderen.

Indrukken van panel over afstudeerdossiers

Studenten studeren af na afronding van het laatste semester van de opleiding waarin zij zelfstandig een juridisch afstudeeronderzoek doen. Tijdens deze opdracht staan de competenties van de opleiding op hbo-bachelorniveau centraal. Het juridisch afstudeeronderzoek vindt plaats in

het werkveld. Binnen deze setting functioneert de student als startende hbo-jurist. De student verricht een juridisch onderzoek dat resulteert in een onderzoeksrapport. Het afgelopen jaar heeft de opleiding voor een nieuwe opzet van het afstuderen gekozen en kunnen studenten om af te studeren (ook) beroepsproducten aanleveren om hun behaalde competenties aan te tonen. Ten grondslag aan deze beroepsproducten ligt eveneens een juridisch onderzoek. Voorbeelden van beroepsproducten zijn: adviesrapport, stroomschema, beslisboom, beleidsnotitie of de uitkomst van een juridisch vraagstuk.

Het panel heeft vanuit de bestudeerde afstudeerproducten een positieve indruk over het niveau van afgestudeerden. Alle werken zijn naar het oordeel van het panel terecht met minimaal een voldoende gewaardeerd. Sommige werken vond het panel zelfs van dusdanige kwaliteit dat de waardering wat mager leek. Studenten laten hun basiskennis overtuigend zien. Dit bleek voor het panel ook overtuigend uit de bestudeerde voorbeelden en de gevoerde gesprekken. Voor het panel is overtuigend aangetoond dat de opleiding hbo-juristen aflevert die hun vak goed verstaan. Het panel is tevens positief over de beoordelingen van de dossiers. De becijfering komt sterk overeen met het oordeel waartoe het panel gekomen zou zijn en in de ogen van het panel - zoals gezegd - soms wat aan de magere kant. Verder sneden de opdrachten allemaal relevante vraagstukken aan, zoals over Wet Markt en Overheid, familiebedrijven, uitgaansklimaatverandering in een gemeente (multidisciplinair), de positie van een burgemeester en zijn recente bevoegdheden, privacywetgeving, ziekenhuisbeleid, Omgevingswet en schadevergoeding en nadeelcompensatie bij onrechtmatige besluiten van de hogeschool zelf.

Functioneren afgestudeerden

De afgestudeerden worden prima ontvangen in het werkveld, zij zijn gewilde werknemers. Zij krijgen een breed scala aan kennis en vaardigheden mee, dat wordt door het werkveld ook als zodanig ervaren. Vertegenwoordigers van het werkveld met wie het panel sprak, geven aan dat alumni een behoorlijke rugzak hebben met kennis. Ze kunnen goed als beginnend professionals werken met andere disciplines en zijn gericht op de organisatie waarin ze gaan werken of stage hebben gelopen. Tevens gaven werkveldvertegenwoordigers aan de hbo-afgestudeerden in de nabije commerciële sector te willen inzetten. In de ervaring van het panel is dit een niet veel gehoord geluid en tamelijk uniek. Dit biedt in de ogen van het panel kansen. Het panel adviseert de opleiding na te gaan wat de mogelijkheden hiermee zijn en hier in te investeren, wellicht ook via een minor.

Alumni spreken eveneens positief over de opleiding en met trots. Zij voelen zich voldoende toegerust om als hbo-jurist aan de slag te gaan. Enquêteresultaten bevestigen dit positieve beeld. Studenten uit Almere (tweede en derdejaars) hebben een duidelijke 'ondernemende houding', zo geven vertegenwoordigers van het werkveld aan: zij zijn mondig. Bedrijven ontvangen deze studenten graag. Het panel heeft de mondige houding ook herkend in de gesprekken. Het panel neemt de tevreden reflecties van werkveldvertegenwoordigers en alumni in positieve zin mee in haar oordeelsvorming.

Eindoordeel over de opleiding

Oordelen op de standaarden

Het visitatiepanel komt tot de volgende oordelen op de standaarden:

Standaard	Oordeel
<i>Standaard 1 Beoogde leerresultaten</i>	Voldoende
<i>Standaard 2 Onderwijsleeromgeving</i>	Voldoende
<i>Standaard 3 Toetsing</i>	Goed
<i>Standaard 4 Gerealiseerde leerresultaten</i>	Goed

Het panel heeft de opleiding HBO-Rechten van Hogeschool Windesheim leren kennen als een doordachte gedegen opleiding die aan de vooravond staat van een curriculumverandering. Deze verandering voert zij evenzo op een doordachte manier uit: stap voor stap. Zij doet dat in een werkveld dat bereidwillig is om mee te denken en te werken en per locatie wat verschillende accenten kent. Deze verschillen mogen bestaan, ze zijn passend bij de culturen daar. De docenten van de verschillende locaties weten elkaar goed te vinden, mede dankzij de centrale aansturing en betrokkenheid van uit het management bij beide locaties. Op die manier kunnen locaties 'van elkaar leren', oftewel *the best of both worlds* meepakken. In dat licht vindt het panel de wijze waarop het werkveld in Almere een actieve rol heeft in het onderwijs sterk en ook veelbelovend voor de studiejaren die nog komen. Een andere gedachte van het panel is dat de opleiding iets meer uit de 'veilige' curriculumindeling kan stappen door vernieuwing en modernisering in de vormgeving van het onderwijs een plek te geven.

Ten slotte, wat de locaties gemeen hebben is de wijze waarop zij de student centraal stellen. Via laagdrempelig contact en betrokkenheid bij eenieders leersituatie is de aandacht voor studenten opvallend groot. Het niet zozeer een expliciet profileringspunt, maar iets van het DNA. Iets om trots op te zijn.

Het visitatiepanel beoordeelt de kwaliteit van de bestaande hbo-bacheloropleiding HBO-Rechten van Windesheim als **goed**.

Aanbevelingen

Het panel geeft de opleiding de volgende aanbevelingen mee:

Standaard 1

- De opleiding kan de betekenis van waardenvolle professionaliteit in de ogen van het panel nog steviger betekenis geven en neerzetten.
- Het panel ziet ruimte voor de opleiding om in de leeruitkomsten nog steviger aan te haken op actuele ontwikkelingen zoals die zijn gedefinieerd, zoals aandacht voor multidisciplinair werken, ICT en internationalisering.

Standaard 2

- Het panel beveelt de opleiding aan (vooral het curriculum in Zwolle) om de actualiteit meer leidend te laten zijn voor de inrichting van het onderwijs. Naast het experiment met de cross-over, kan ook aan meer modernisering van het onderwijs (werkvormen) gedacht worden. Het nieuwe curriculum, de pilots en minoren zijn allemaal veelbelovend. Het panel beveelt daarom aan deze verder handen en voeren te geven in het nieuwe curriculum en vraagt daarbij aandacht voor meer innovatie (in de vormgeving van onderwijs en in het verlangde van toetsvormen).
- Mede gebaseerd op basis van feedback van werkveldvertegenwoordigers, beveelt het panel aan om te verkennen welke samenwerkingsmogelijkheden er zijn met de commerciële sector. Het geluid vanuit deze sector om met HBO-rechten samen te werken, is in de ogen van het panel vrij uniek. Daarom beveelt het panel de opleiding aan om hierin te investeren, wellicht via een minor.
- De opleiding kan verdere verbinding met het lectoraat Netwerken in een Circulaire Economie uitwerken, dan wel in overweging nemen een (associate) lector voor de juridische aspecten van netwerken in een circulaire economie aan te stellen.
- De opleiding streeft ernaar de normatieve professionalisering meer te verweven met de bestaande vakken. Het panel herkent dat dit nog in een beginnend stadium is. Het panel onderschrijft dit streven en beveelt aan dit op te pakken en in te zetten op de docentprofessionalisering die hierbij hoort.
- Niet zozeer een aanbeveling, maar een tip: zet studentervaringen van ouderejaars studenten (ambassadeurs van *good practices*) in bij het verder stimuleren van studenten om gebruik te maken van de internationale mogelijkheden die er zijn.

Standaard 4

- Ook meer een tip dan een aanbeveling: verken de wens en mogelijkheden in het werkveld om studenten/ afgestudeerden in de nabije commerciële sector in te zetten. Probeer deze contexten ook in het programma op te nemen, wellicht ook via een minor (standaard 2).

Bijlagen

Bijlage 1 Bezoekprogramma

Tijdstip	Programmaonderdeel
08.45 – 09.00	Ontvangst visitatiepanel Deelnemers vanuit de opleiding: <ul style="list-style-type: none"> • <i>hogeschoolhoofddocent HBO-Rechten</i> • <i>mt-lid domein BMR</i> • <i>Senior kwaliteitsadviseur</i>
09.00 – 10.30	Thema: Profilering van de opleiding (standaard 1)
09.00 – 09.30	Pitch door het opleidingsmanagement Deelnemers vanuit de opleiding: <i>Hogeschoolhoofddocent HBO-Rechten</i>
09.30 – 10.30	Rondgang van de visitatiecommissie langs 5 thematafels: 5 thema tafels met vertegenwoordigers relevant voor betreffende thema (docenten, studenten en vertegenwoordigers van het werkveld) <ol style="list-style-type: none"> 1. Praktijk / relatie met het werkveld 2. Profilering / Onderwijsontwikkeling 3. Samenwerking met Lectoraat 4. Internationalisering 5. Sfeerimpressie van de twee locaties: identiteit/waarden
10.30 – 11.30	Intern panel overleg en bestuderen van het materiaal op de site
11.30 – 12.30	Themagesprek met docenten, adviseur praktijk en alumna
	Thema: Werkwijze en opbouw van de opleiding (Onderwijsleeromgeving) <p>Almere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>docent, studentbegeleider</i> • <i>docent, studentbegeleider</i> • <i>docent, studentbegeleider, coördinator praktijk</i> <p>Zwolle:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>adviseur praktijk, studentbegeleider</i> • <i>docent, studentbegeleider</i> • <i>coördinator propedeuse, docent, studentbegeleider</i> • <i>docent, studentbegeleider</i> • <i>alumna</i>
12.30 – 13.30	Lunchpauze en overleg visitatiepanel
13.30 – 14.15	Themagesprek met docenten en vertegenwoordiger werkveld
	Thema: Borging van de kwaliteit van de opleiding (Borging van het eindniveau, toetsing) <p>Almere:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>docent, afstudeercoördinator</i> • <i>voorzitter toetscommissie</i> • <i>voorzitter examencommissie</i>

	<p>Zwolle:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>voorzitter examencommissie</i> • <i>voorzitter toetscommissie</i> • <i>voorzitter opleidingscommissie, lid toetscommissie</i> • <i>Rechtbank Overijssel, lid werkveldadviescommissie</i>
14.15 – 14.30	Intern overleg visitatiepanel
14.30 – 15.15	Gesprek met studenten
	<p>Omdat een student-lid (OC Almere) vanwege een studie in het buitenland afwezig is, presenteert zij zich d.m.v. een filmpje dat op de site te zien is</p> <p>Almere: <i>1^e-jaars student</i> <i>2^e-jaars student</i> <i>3^e-jaars student</i></p> <p>Zwolle: <i>1e-jaars student</i> <i>2e-jaars student</i> <i>3e-jaars student, lid OC</i> <i>4e-jaars student, lid OC</i> <i>4e-jaars student</i></p>
15.15 – 15.45	Gesprek met het management
	<p>Thema: Aansturing door het opleidingsmanagement van de opleiding</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>hogeschoolhoofddocent HBO-Rechten</i> • <i>mt-lid domein BMR</i>
15.45 – 16.45	Afsluitend overleg visitatiepanel
16.45 – 17.15	Terugkoppeling door het visitatiepanel
17.15 – 18.00	Ontwikkelgesprek
	<p><i>Welke tips, best practices, waarschuwingen, aandachtspunten kan het panel geven met betrekking tot de omvorming van het curriculum op basis van de visie op de HBO jurist?</i></p> <p>Panel in gesprek met:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>hogeschoolhoofddocent HBO-Rechten</i> • <i>Mt-lid domein BMR</i> <p><i>Ook aanwezig: notulist</i></p>

Bijlage 2 Bestudeerde documenten

Zelfevaluatie-rapport HBO-Rechten Windesheim Hogeschool
15 door het panel geselecteerd eindwerkstukken van alumni afgestudeerd in 2018-2019 en 2017-2018, incl. beoordelingen

Alumni-enquête en bijeenkomst HBO-Rechten Zwolle
Competentiematrix HBO-Rechten Almere 2017-2018
Competentiematrix HBO-Rechten Almere 2018-2019
Competentiematrix HBO-Rechten Zwolle 2017-2018
Competentiematrix HBO-Rechten Zwolle 2018-2019
Curriculum HBO-Rechten Almere 2017-2018
Curriculum HBO-Rechten Almere 2018-2019
Curriculum Studiegids Zwolle HBO-Rechten 2017-2018
Curriculum Studiegids Zwolle HBO-Rechten 2018-2019
Curriculum SVP HBO-Rechten Zwolle 2017-2018
Curriculum SVP minor Veiligheid en Recht HBO-Rechten Zwolle
CV overzicht docenten HBO-Rechten Zwolle
CV overzicht docenten HBO-Rechten Almere
Handleiding afstuderen deel A Zwolle 2016-2017
Handleiding afstuderen deel B Rapporteren Zwolle 2016-2017
Handleiding afstuderen 2017-2018 Zwolle
Handleiding Windesheim Leeruitkomsten
Film HBO-Rechten Almere opleidingscommissie 2018-2019
HBO-Rechten Leeruitkomsten 2018
HBO-Rechten Windesheim Visie op de hbo-jurist 2018-2019
Informatiegids HBO-Rechten Zwolle 2018-2019
Jaarplan toetscommissie HBO-Rechten – HRM 2016-2017 Zwolle
Jaarplan toetscommissie HBO-Rechten – HRM 2017-2018 Zwolle
Kengetallen uitval en rendement HBO-Rechten Windesheim
Landelijk Beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten 2012
Landelijk Beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten 2019
Landelijk Beroeps- en opleidingsprofiel HBO-Rechten flyer
Notitie Toetsbeleid BMR 2014 Zwolle
Notitie Toetsbeleid BMR 2018 Almere
NSE 2017 HBO-Rechten Almere
NSE 2018 HBO-Rechten Almere
NSE 2018
OER Deel 1 Opleidingsdeel HBO-Rechten 2018-2019
OER Deel 2 Instellingsdeel OER 2018-2019 Bachelor- en AD-opleidingen
OER Deel 3 Reglement Examencommissie HBO-Rechten 2017-2018
OER Deel 4 Besluit 743 klachtenregeling en reglement van de klachtencommissie 2018-2019
OER Deel 5 Besluit 2017-024 Regels tentaminering 2017-2018
Onderwijs- en Examenregeling 2018-2019
Opleidingsdeel OER 2018-2019 HBO-Rechten Almere
Rapport Wendbaar in een duurzame economie (Commissie Sent)
Rapportage Alumni HBO-Rechten 2017
Strategische koers 2017-2022-poster
Studiegids HBO-Rechten Almere 2018-2019
Studiepuntentabel Almere 2018-2019
Studiepuntentabel Zwolle 2018-2019
Tentamen Uitvoeringsreglement derde tentamenmogelijkheid HBO-Rechten 2018-2019
Film: toekomstige juristen in het werkveld HBO-Rechten Almere 2018-2019
Toetsbeleid Domeindeel Almere 2017-2018 vastgesteld in juni 2017
Toetsbeleid Domeindeel BMR Zwolle 2018

Toetsbeleid instellingsdeel 2017-2018

Toetsbeleid instellingsdeel 2018-2019

21 mei ter inzage

Verschillende voorbeelden opdrachten en uitwerkingen van studenten van studie jaren 1, 2, 3 en 4 van de locatie Almere (jaren 1 en 2) en Zwolle.

Selectie literatuur